

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

Sınırların Ötesinde Değişim: *Berlin'in Nar Çiçeği'nde Göç ve Bireyin Dönüşümü*

Kategori 1

Araştırma Sorusu: Füzûzan'ın “Berlin'in Nar Çiçeği” adlı yapıtında göç olgusu yapıttaki odak figürlerin dönüşümlerine nasıl etki etmektedir?

Sözcük Sayısı: 3987

Mayıs 2026

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	3
1. Göçün Getirdiği Kimliksel Dönüşüm: Korkmaz Ailesi.....	4
1.1. Güldane Korkmaz.....	5
1.2. Kamber Korkmaz.....	9
2. Ötekiyle Karşılaşma: Frau Elfriede Lemmer’in Dönüşümü.....	13
SONUÇ.....	17
KAYNAKÇA.....	19

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca bireyler çeşitli nedenlerle yaşadıkları coğrafyadan ayrılmak zorunda kalmış ya da bireysel tercihler doğrultusunda doğup büyüdüğü ve kendilerini ait hissettikleri uzamlardan uzaklaşmışlardır. Ait olunan toprakları geride bırakarak başka bir yerleşim yerine, çoğunlukla farklı bir ülkeye kalıcı biçimde gitmek göç olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz, 2014). Göç olgusu savaş, ekonomik fırsatlar, coğrafi koşullar, siyasi durumlar ve toplumsal ideallerle ilişkilidir. Yeni bir uzamda yaşam kurmaya çalışan bireyin kimlik ve aidiyet algısında bir dönüşüm yaşaması ise kaçınılmazdır. Füzûzan'ın *Berlin'in Nar Çiçeği* (2025) adlı yapıtında da göç olgusu II. Dünya Savaşı sonrası oluşan işçi açığı sebebiyle Türkiye'den Almanya'ya göç etmiş Korkmaz Ailesi ile taşındıkları binadaki Frau Elfriede Lemmer figürleri ve bu iki ailenin ilişkileri üzerinden aktarılmaktadır.

Kalıcı yerleşime dönüşen işçi göçü, 1960'lı yıllarda II. Dünya Savaşı sonrası Almanya'da ortaya çıkan iş gücü açığı nedeniyle Türkiye'den Almanya'ya giden ailelerle başlamıştır (Acar, 2023). Göçmenlerin gurbette sıklıkla karşılaştığı ötekileştirilme deneyimi, literatürde "göçmen edebiyatı" olarak adlandırılan edebi ürünlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Füzûzan'ın da dahil olduğu birinci kuşak yazarlar, yapıtlarında sıra özlemini, yabancı bir coğrafyada karşılaşılan toplumsal sorunları ve kültürel farklılıkları sıkça ele almaktadır. Füzûzan'ın *Berlin'in Nar Çiçeği* romanı da bu sıkışmışlığı yaşayan göçmen Türk ailesinin yanı sıra savaşın Alman toplumu üzerinde yarattığı etkileri ve toplumdaki bireylerin deneyimlemek zorunda kaldığı dönüşümle yüzleşmesini de ele almaktadır.

Yapıt, savaşın sonuçlarıyla tek başına yüzleşen Frau Elfriede ile 1960'larda işçi göçüyle Almanya'ya gelen ve yeni bir kültüre uyum sağlamaya çalışan Korkmaz Ailesi arasındaki ilişkiyi odağına almaktadır. Göç deneyimi, ekonomik yetersizlikler ve çocuklarına daha iyi bir gelecek sunma

isteğiyle Almanya'ya gelen aile üzerinden aktarılmıştır. Ailenin büyük oğlu Kamber yeni kentte aidiyet kurmakta zorlanarak hem Almanya'ya hem de Türkiye'ye karşı umudunu yitiren isyankâr bir karaktere dönüştürmüştür. Anne Güldane yeni kültüre daha uyumlu bir tutum sergilerken baba Selman yerel değerlerini koruyarak uyuma direnç göstermektedir. “Nar çiçeği” olarak adlandırılan bebek Ümmühan ise Korkmaz Ailesi ile Elfriede arasında bağ kurarak onun bastırdığı insani duyguların yeniden ortaya çıkmasına aracılık etmektedir. Göçmenlerle aynı binada yaşamaya başlayan Elfriede, aileyle kurduğu ilişki sayesinde göçmenlere yönelik ön yargılarını sorgulamaya başlamaktadır. Böylece yapıt, göç deneyiminin farklı kuşak ve toplumsal konumlara sahip bireyler üzerindeki etkilerini karşılaştırmalı biçimde ortaya koymaktadır.

Göç olgusunun toplumdaki bireylere etkisi üzerine çalışmaların azlığı nedeniyle bu tezin, yazar Fûruzan ve onun bu yapıtı üzerinden çalışılmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışma boyunca göç olgusunun iki farklı kültür ve üç farklı bakış açısından incelenebilmesi için yapıttaki Türk göçmen aile bireyleri Güldane Korkmaz, büyük oğlu Kamber Korkmaz ve Alman asıllı Frau Elfriede Lemmer figürlerinden yararlanılacaktır.

1. Göçün Getirdiği Kimliksel Dönüşüm: Korkmaz Ailesi

Korkmaz Ailesi yapıtın başında bir bilinmezlik ve merak unsuru yaratırken olay örgüsü ilerledikçe Alman komşuları Frau Elfriede Lemmer ile olan iletişimleri üzerinden okuyucuya tanıtılmaktadır. Türkiye'den işçi olarak gelmiş bu aile, Frau Lemmer'e komşu olarak yerleşmiş ve ailenin babası Selman Korkmaz'ın Almanya'ya kaçak olarak gelmesinden ötürü diken üstünde bir hayat sürdükleri bu yeni kente uyum sağlama çabası içindedir. Bu bakıma ailenin üyeleri birbirinden ayrılmaktadırlar. Anne figürü Güldane Korkmaz yeni tanıştıkları bu uzam ve kültürle olabildiğince barışık hâlde uyum sağlama çabası verirken büyük oğlu Kamber Korkmaz, kendini ne Türk kimliğine

ne de Alman kültürüne ait hissetmektedir. Uyum sağlamakta zorlanmakta ve artık uyumlanma gerekliliğini reddeden bir konumda bulunmaktadır.

1.1. Güldane Korkmaz

Yapıtta, Almanya'ya göçen -anne figürü- Güldane Korkmaz, hayatta kalma içgüdüleriyle bu yeni uzam ve kültüre olabildiğince hızlı bir biçimde uyum sağlamaya çabalamaktadır. Kısa sürede Almanca öğrenmiş olması ve toplumun ona ve ailesine bakışını hemen kabullenip buna göre ailesinin hayatına müdahale etmesi bu uyumlanmanın gözle görülür örneklerindendir. Yapıtın ilerleyen bölümlerindeyse Güldane figürünün “uyum sağlamak” olarak başladığı yolda kimliğinin birçok yönden dönüştüğü ve geliştiği okuyucuya aktarılmaktadır. Figür; geleneksel kimliğiyle, “kadın” rolüyle ve çevresiyle olan iletişimiyle dönüşüme uğramaktadır. Bütün bunlar bir araya geldiğindeyse figürü arada kalmışlık hissiyle başa çıkmak zorunda bırakırken aidiyet kırılmasını yansıtmaktadır.

Figür yapıtta Almanya'ya ilk geldikleri zaman diliminde geleneksel bir kimlikle kurgulanmıştır. “Guten Abend sevgili komşum Frau Elfriede. Benim adamım Selman'ın heute unsere Arbeitserlaubnis'i yoluna girdi.” (Füruzan,2025, s.7) alıntısında yer verilen “Benim adamım” belirtili isim tamlaması figürün eşi üzerinden kurduğu kimliğini ve aile merkezli bir yapıya sahip olduğunu aktarırken Füruzan'ın cümle yapısını Türkçe-Almanca karışık kurgulamadaki amacı Güldane'nin dönüşümünün başlangıcını vurgulamak ve göç sonrası yaşadığı kimlik kırılmasını göstermektir. Bireyin kimliğinin yapı taşlarından olan dil unsuru, Güldane figüründe de göçün etkisiyle değişikliğe uğramakta ve içinde bulunduğu kültürel bölünmüşlikle figürün deneyiminin bir uyum değil, uyum sağlama zorunluluğu olduğu yansıtılmaktadır. Karakterin içinde bulunduğu geleneksel yapı, dini ve kültürel aidiyeti Güldane'nin “Bu da Allah'ın bir işi işte. Gott sei Dank.” (s.8) ifadelerinde Almanca ve Türkçeyi yeniden bir arada kullanmasıyla da vurgulanmaktadır. Frau Lemmer'le omuz omuza yürürken iki dilde de var olan “Tanrı” vurgusu kültürler arasındaki inanç pratiğini de yansıtmaktadır.

Dilden yana bozulmaların yanı sıra artık iki dili de tam anlamıyla konuşmuyor olsa da değer sistemini hâlâ korumakta olan Güldane, bu mecburi uyum sağlama aşamasının içinde dönüşüme uğrasa da kendi benliğinden ve aidiyetinden tam anlamıyla arınmamakta, eski ve yeni benliklerini harmanlamaktadır.

Güldane yapıt boyunca “kadın” kimliğiyle ve kadına bakışta savunduğu değerler yönünden de dönüşüme uğramakta, kabullendiği kadın kimliğinden giderek uzaklaşmaktadır. Eşi Selman’ın yeni doğan bebeklerine karşı içerlediği yorumlarını “Selman kız oldu diye hâlâ somurtsun” (s.8) şeklinde eleştirirken okur Güldane’nin eski uzamından kopuşuyla alışmış olduğu ataerkil düzenden de kopuşu ve onu eleştirecek konuma gelişi vurgulanmaktadır. Doğumundan göçlerine kadar süren erkek egemen aile yapısı varlığını sürdürse de Güldane’nin içinde bulunduğu örtük direniş figürdeki kırılmaya dikkat çekmektedir. İki erkekten sonra sahip oldukları kız çocuğu, figürün bu konudaki aydınlanmasının bir parçasıdır. Güldane’nin dönüşümü yalnızca kendisiyle sınırlı kalmamakta, ailesinde de değişimlere yol açmaktadır. Korkmaz Ailesi’nin, özellikle eşi Selman’ın, Doğu toplumlarında alışılmış eril merkezli yapıya karşı bakış açısının dönüşümünde Güldane’nin değişiminin ve kızları Ümmühan’ın varlığının rolü büyüktür. Devamında gelen “Bu kızda Alman aklı var diyorum Selman’a.” (s.8) cümlesinde “Alman aklı” isim tamlamasındaki Alman sözcüğüyle yapılan ad aktarmasıyla kastedilen sistematik düşünme, disiplinli çalışma gibi olumlu sayılacak yönlerdir. Güldane’nin bu ifadeyi kullanması kızının yeni kültürün bir parçası olacağına inancını, bu kültürü kutsamayı ve aynı zamanda kızı kocasına karşı korumasını ifade etmektedir. Yapıtın gerçekliğinde “Alman olmak” hukuksal ayrıcalığa ve oturma iznine sahip olmak demektir. Yapıt boyunca “Nar çiçeği” diye seslenilen yenidoğan kızlarını Almanlıkla bağdaştırarak içine düştükleri kültürü içselleştirme sürecindedir. Çünkü bebek Almanya’da dünyaya gelmiştir, geldiği vatan ile bir köprü görevindedir. Güldane’nin içinde bulunduğu ataerkil düzeni sorgulamaya başlarken yeni

tanıştığı “Almanlık”tan güç alması göç olgusunun figür üstündeki dönüşümünün izlerindendir. Ona yeni bir sorgulama alanı yaratırken içinde büyüdüğü ve sürdürdüğü düzenin farkına varmasına sebebiyet vermektedir.

Korkmaz Ailesi’nin ve özellikle Güldane figürünün gösterdiği bu büyük uyum sağlama çabasının kaynağı kabul görmeme korkusudur. Güldane’nin Elfriede Lemmer’le sohbetindeki “Ah biliyorum istemezsiniz hep teşekkür edilsin. Fakat biz de mahcuplukla öylece kalakalıyoruz” (s.8) cümleleriyle Alman komşusuna ve okuyucuya aktarmaktadır. Kullanılan “biz” zamiri Güldane’nin bu ifadesiyle yalnızca kendini veya ailesini değil, bütün göçmen toplum adına konuşuyor olduğunu yansıtmaktadır, figür göç olgusunu toplumsal bir deneyim hâline getirmektedir. Bu bakımdan göç, figürü bireysel bir özne olmaktan çıkarmakta, kendini bu toplumla kolektif olarak görmeye itmektedir. Eski benliğini silip atamayan Güldane mahcubiyet hissinin altını farklı şekillerde doldurarak deneyimlemektedir. Söz konusu durum artık alıştığı bir gelenek olmaktan çıkmış, toplumdaki sınıfının bir getirisi hâline gelmiştir. Tümcedeki “kalakalmak” fiiliyse göçmen toplumunun ve başta Güldane’nin bu duruma karşı eylemsizliğini göstermektedir.

Uzam ve bağlam Güldane figürünün dönüşümünü engelleyen iki kavram olarak ortaya konmaktadır. Güldane “Görünüz Frau Lemmer... Sormadık, çekindik. Çünkü yabancıyız. Bunu unutmaya da gelmiyor.” (s.128) ifadeleriyle bu duruma dikkat çekmektedir. Figür daha önceleri çevresiyle etkin iletişim kuran, özgüvenli ve baskın bir biçimde kurgulanmışken Frau Lemmer karşısında daha pasif bir şekilde konumlandırılarak hiyerarşik anlamda ondan aşağı olduğu izlenimi yaratılmaktadır. Yapıtın ana izleğinin tamamı göz önünde bulundurulduğunda bu durumun Doğu’ya özgü olan “saygı” kavramıyla açıklanması mümkün görünse de Güldane figürünün göçmen olmasının da bu davranışın temelini oluşturması mümkündür.

Güldane'nin kendini zorunda hissettiği uyumlanma çabası ev sınırlarının içinde sekteye uğramaktadır. Bir bakıma tüm bunlara rağmen içinde doğup büyüdüğü kültüre ait benliğini korumaya çalıştığı yadsınamaz bir gerçektir. Bu koruma çalışmalarındaki tavırları bazı durumlarda ev halkında olumsuz yansımalar doğurmaktadır.

“Yemin billah sofraya geçilip helvamdan tadılacak.” (s.8) cümlesindeki “sofra” unsuru Korkmaz Ailesi için köklerinden gelen geleneği yansıtan ve içinde bulundukları yabancı uzamın aksine kurulmuş özel ve kültürel bir uzamdır. Berlin uzamı yapıt boyunca buna tezat biçimde yabancı bakışlarla dolu şekilde tasvir edilmekte, işçilerin zaman geçirebildiği mekânlar ve kalabildikleri ortak tuvaletli apartman daireleriyle okuyucunun gözünde betimlenmektedir. Sofra, bütün bu karmaşanın arasında Korkmaz Ailesi'nin ve Güldane figürünün kendi gibi hissettiği, benliğini koruduğu nadir alanlardandır. Öne çıkarılan yiyeceğin “helva” olması da göçün iki yönlü etkisini göstermektedir: Fiziksel ve kültürel bir süreklilik yaratmanın mümkün olmadığı karışıklıkların içerisinde kendilerine güvenli alan yaratma çabasını yansıtmaları bakımından önemlidir. Her ne kadar “sofra” ve “yemin billah” ifadeleri Güldane'nin hâlâ güçlü bir kültürel özne olduğunu vurgulasa da bu alanın sınırları da yapıtta belirlenmektedir. İç mekâna ait “sofra” evinin içinde Güldane'nin ritüellerini devam ettirmesini sağlasa da evinin dışında aynı etkiye sahip değildir ve figürler kendilerine yeni açılan veya bir süredir haberdar olduğu farklı alanlarda barınmaya çalışmaktadırlar. Güldane'nin ailesine ve kendine kültürel bir güvenli alan yaratma çabasıysa dış dünyanın baskısıyla çatışmaya başlar. Bu çatışmanın ilk kırılma noktası, Güldane'nin oğullarıyla ilişkisi üzerinden aktarılmaktadır.

Göç, başlangıçta Güldane'yi hayatta kalma refleksiyle uyuma zorlarken bu zorunlu uyum süreci zamanla onun kimliğinde kalıcı dönüşümler yaratır. Yabancı olarak konumlandıkları Berlin'de toplumsal hayatta özne olmaktan uzaklaşmak zorunda kalırken kendi evinin içinde devam ettirdiği bir kültürel otorite kurmaya çalışmaya devam etmektedir. Bu sebeple Güldane figürünün dönüşümü

kimlik kaybından çok kimliğini savunma mekanizması olarak gelişmektedir. Yapıtın ilerlemesiyle figür kendini ifade edebilen, eşinden bağımsız kadın kimliğiyle de var olabilen bir yapıya bürünmektedir. Göçün birinci kuşağından Güldane'nin Kamber'le aralarındaki çatışmalarıysa göçün kuşaklar arası farklı dönüşümler yarattığının göstergesidir.

1.2. Kamber Korkmaz

Güldane “uyum” adı altında dönüşümünü kabullenmiş hâldeyken ailenin büyük oğlu Kamber Korkmaz bu durumu kabul etmekte güçlük çekmektedir. Kamber roman boyunca sessiz ve içine kapanık bir karakter olarak kurgulanmaktadır. Arada kalmış ve aidiyetsizlik hisleri yapıtta yoğunlukla Kamber figürünün üzerinden okuyucuya aktarılmaktadır. Figür aynı zamanda göçün ikinci kuşak üzerindeki etkilerini ve genç jenerasyonun olgunlaşmış ebeveynlerden ne şekilde ayrıştığını vurgulaması bakımından önemlidir. Kamber'in on üç yaşında oluşu dolayısıyla yaşaması normal karşılanabilecek bu tür agresif tavırlarının ana yurdunda değil de yerleştiği yeni uzamda daha yoğun yaşandığı şekildeki kurgu yapıtın gerçekliğiyle uyum hâlinindedir çünkü Kamber figürü bu durumda hem ergenliğin getirdiği içsel çelişkilerle hem de göçmenliğin getirmiş olduğu çevresel etkilerle mücadele hâlinindedir:

Ne bizim Türkiye’de ne bizim bu Almanya’da yaşayamazsın korkmayla!” dedi. O uçak vurma, ben otomobil yarışı makinesinde sıraya girdik. Sıramız gelip tam oynayacakken bunlar çıkageldiler. Elebaşları “Bleiben Sie stehen, verstehen du, Kerl?” diye abimin saçını çekti. O da “Bok Almanlar, beklemeyeceğim. Sizi niye bekleyeyim pislik herifler, niçin emrinizde olacaktım pezevenkler,” diye karşı koydu (s. 161).

Adem'in ifadesinde ağabeyi Kamber hakkında söylediklerinden anlaşılacağı üzere yaşadığı hayata ve çevresindekilere karşı beslediği gizli öfkesi ve toplumda göçmenlere duyulan öfke anlatılmaktadır. Devamında gelen “Çocuğuz, özeniyoruz baba. Kamber kafası kızınca Türklere de Almanlara da sövüyor.” (s.161) cümleleriyle Kamber'in yaşı ve içinde büyüyen hiddeti yansıtmaktadır. Kamber'in

içindeki öfkeyi dışa vurmayı, kendini ifade etmeyi çabaladığı anlardaysa hem ergenlik yaşlarının getirdiği anlık kararlarla yönteminin yanlış oluşundan hem de hâlihazırda göçmen oluşlarının sonucu her hareketlerinin herhangi bir Almandan daha çok dikkat çekmesi onun bu çabalarını boşa çıkarırken figürü zamanla yalnızlığa, çaresizliğe ve sevgisizliğe sürükler. Kamber'in kaybettiği aidiyeti onun dönüşümünün bir parçasıdır.

Kamber'in kardeşiyle birlikte gittikleri bugünün dünyasındaki meyhane olarak adlandırılabilen ortama ve müşteri profiline sahip olan *Kneipe*'de aşağılanması ve fiziksel şiddete maruz kalmasının ardından eve döndüklerinde ailesinin endişesi daha da artar. Kamber'in "Sie haben recht Mutter. Benimleydi görmedi, bilmiyor. Adem genüge... Bilmiyor... Yine Bescheinigung sordular..." (s.156) cümleleri yaşadıkları ırkçılığın en belirgin noktasıdır. Almanya'ya göçtüklerinden beri bu yeni düzeni kabullenemeyen Kamber isyankâr bir başkaldırı içerisindedir. Annesinin "Türkçe konuş, baban huylanıyor" (s.156) ısrarlarına rağmen kullandığı parçalı dil yapısı ve kendini Almanca savunmaya çalışması aslında figürün kimliğinin de bölünmüşlüğüne göstergesidir. Kısa ve kopuk cümle yapısı içinde bulunduğu duygu durumunu ve savunma hırslarını yansıtırken kendi benliğini kaybederek dönüşümünün kırılma noktasını deneyimlemektedir. Göç olgusu sistematik bir şekilde bireyin benliğini zedelemekte, bu durum ilerleyen aşamalarda kimlik yitimine kadar varabilmektedir. Girdikleri her ortamda *Bescheinigung* -kimlik- sorulması göç olgusuna dönemin siyasi bakışını da okuyucuya aktarmaktadır. Kamber yalnızca fiziksel şiddete maruz kalmamıştır, güvensizlik ve ön yargıyla da karşı karşıyadır. Birey artık benliğiyle değil belgelerle var olmak zorundadır. Göçün sebep olduğu, kimliğinin baskın kültür içinde erimesi ile dilini ve geleneklerini kaybetmesi sürecinin adımları da bu şekilde aktarılmaktadır. Kamber'in "Bizi gözüne kestiren kimlik sormaya meraklı" (s.156) ifadeleri ise toplumda Kamber gibilerin, göçmenlerin, toplumdan izolasyon çabası ve ötekileşmeye mahkûm bırakılışlarını yansıtmaktadır. Korkmaz Ailesi'nin çocuklarına kendi sahip

olduklarından daha iyi bir gelecek sağlama hayali ve bunun ancak para -geld- sayesinde mümkün olduğu inancı bu noktada sekteye uğrar. “Bıktım bu rezilliklerden bilin, bıktım. Sizin bir şey gördüğünüz yok. Ancak geld, geld, ekonomi. Bak çevrene mutti kör müsün?” (s.156) cümleleri Kamber’in yapıt boyunca sergilediği başkaldırının son ifadesini oluşturmaktadır. Yazar tekrarlar ve soru cümlesi kullanarak Kamber’in o andaki hırçın ruh hâlini okuyucuya aktarmayı amaçlamaktadır. Ailesinin göç motivasyonunu, ekonomik kaygılarla göçmüş olmalarını, “Kör müsün?” retorik soru tümcesinin kullanımıyla sorgulayıp isyan ederken yalnızca yeni muhatap olduğu çevresine değil, birlikte büyüdüğü ailesine de yabancılaşmaya başlamaktadır. Figürün kullandığı dil Türkçe ve Almancayı birbirine karıştırırken her iki dilde de yapısal bozulmalar içermektedir. Söz konusu durum figürün yabancılaşmasının yalnızca ailesel ve kültürel boyutları aşmış, dilsel boyuta ulaşmış olduğunu göstermektedir. Göç olgusu Kamber’i dönüştürürken onu yabancılaşmaya itmektedir. Kamber’in kendini ailesine karşı savunurken sarf ettiği “Hızlı anlatmaktan Türkçe konuşamıyorum. Ich heisse Kamber, verstehst du?” (s.157) cümlelerinde kendisini Almanca tanıtıyor oluşu da aynı sebepten dikkat çekmektedir. Bireyin adı, öznenin en temel göstergesidir ve bunu ana dilinde yapmak yerine Almancayı tercih edişi Kamber’in kimliğiyle özdeşleşmekte güçlük çektiğinin bir başka kanıtıdır.

Kamber’in dönüşümünün kimlik kaybına ilerleyişinin kırılma noktası ise *Kneipe*’da yaşanan kavgaanın etkilerinin ev içerisindeki şiddetle birleşmesidir. Bunu izleyen “Scheise Deutchen, scheise Türken... Ben sevmiyor ne Almanları ne Türkleri... Hepsi bok, büyükler de bok, çocuklar da bok, Türkler de bok, Almanlar da bok.” (s.157) cümleleri ise karakterin öfkesinin bir diğer dışa vurumudur. Doğduğu andan beri aşına olduğu Türkçenin kullanımındaki *ben sevmiyor* dil bilgisel bozulmalar tekrardan Kamber’in kendi ana diline yabancılaştığını vurgulamaktadır ve söz konusu tutumu direnme güdüsünden çok çaresizliğinden doğmaktadır. Göç olgusu Kamber’in iki kültür

arasında köprü görevi görmesini sağlayamamakta, onu iki bilinmez aidiyet arasına hapsedmektedir. Kullandığı “hepsi” belgisiz zamiri ise çürümenin ve hoşgörü yoksunluğunun yalnızca kavga ettiği veya yakın çevrede onu ve kardeşini zorbalayanların değil, etnik köken veya statü fark etmeksizin toplumsal bir boyutta görüldüğünün işaretidir.

Kamber’in yaşamış olduğu çelişkiler Frau Lemmer’in çelişkileriyle bir bakıma örtüşmektedir. İkisi de gelenekle yenilik arasında tercih yapmak durumundadırlar. Figürün dönüşümünü tetikleyen can alıcı noktadan sonra ondaki değişim Elfriede Lemmer’in “Kamber yaşlı kadını anlam yokluğu sayılabilecek boş bakışlı güzel iri gözleriyle uzun uzun süzüyordu.” (s.173) cümleleriyle aktarılmaktadır. Kamber’in sarsılan aile içi iletişiminin de etkisiyle kendini en güvende hissetmesi gereken yer olan evinde, ailesinin yanında bile içine kapanarak gözlemci hâline bürünüşü ve suskunluğu aktarılırken figürün iç dünyası ve düşünceleri okuyucuyla paylaşılmaz. Füzûzan iç monologlar yerine yapıt boyunca Kamber’i; ailesi, komşusu, okuldaki arkadaşları gibi figürlerle yaptığı diyaloglar üzerinden kurgulamaktadır. Alıntıdaki “boş bakışlı” ve “güzel iri gözleriyle” ifadeleri tezatlık yaratarak yine figürün arada kalmışlık hissiyle başa çıkamayışını ve annesinin yapıt boyunca sıklıkla dile getirdiği “uyum sağlayın, göze batmayın” gibi nasihatlerinin figür üzerindeki yansımalarını okuyucuya aktarmaktadır. Her ne kadar figür üçüncü kişi ağzından gözlemci bakış açısıyla okuyucuya aktarılırken figürün bireysel düşünceleri okuyucuyla buluşturulmasa da “boş bakışlı” betimlemesi karakterin iç dünyasına dair bir ipucu barındırmaktadır.

Dönüşümü diğer karakterlere kıyasla daha negatif yönlü yorumlanabilecek olan Kamber, yalnızca dış dünyadaki dışlanmanın değil, aile içi değer çatışmasının ve şiddetin de etkisiyle çok katmanlı bir yabancılaşmayla baş başa kalmaktadır. Güldane Korkmaz’ın “Görüyorsunuz ne kadar zayıftır. Gel gör ki çevresine hep kafa tutuyor. Herkesle arası bozuk. Gölgesiyle bile kavgalı. Niçin, niçin? Ne bahtsızlık düşünün, yoksulluk yumuşak başlılık ister. Kamber’ime öğretemedik.” (s.160) sözleri oğlu

Kamber'in dönüşümünün sonucunu vurgularken kendi değer yargılarıyla oğlununkiler arasındaki farkı da ortaya koymaktadır. Güldane'nin yumuşak biçimde kabullendiği dönüşüm Kamber'de sancılı bir süreç olarak kurgulanmaktadır. "Yoksulluk yumuşak başlılık ister." (s.160) ifadesiyle göçü yoksullukla bağdaştırdığı ve ekonomik yetersizliklerin bireyi sessizlikle alttan almaya sürüklediği kanısına varan Güldane'ye zıt biçimde Kamber sürekli bir çatışma hâlinindedir. Dış görünüşü hakkındaki "zayıf" sıfatıyla herkesle arasının bozuk ve gölgesiyle bile kavgalı oluşu anlamsal bir zıtlık yaratmaktadır. Verilen tezatlık üzerinden figürün iç dünyasıyla sokulmaya çalışılan kalıpların meydana getirdiği çatışma okuyucuya aktarılmaktadır. Kullandığı "niçin" retorik sorusu ve kısa yapıllı cümleler Güldane'nin bu durumdan huzursuzluğunu yansıtırken aslında göç olgusunun iki kuşak arasında nasıl farklı yansıtıldığını göstermektedir. Güldane figüründen ayrılan Kamber; dönüşümünde kendine ait yeni özellikler veya kendini ifade edebileceği yeni alanlar bulmaktan çok uzakta, sahip olduğu kişiliğini kaybetmenin eşiğindedir.

2. Ötekiyle Yüzleşme: Frau Elfriede Lemmer'in Dönüşümü

Frau Elfriede Lemmer'in Türkiye'den göçen işçi komşularının kapısını diğer Almanlara yakalanmamaya çaba göstererek çalmasıyla başlayan roman, olay örgüsünün başından itibaren yaşlı Alman kadının hayatını ve Korkmaz Ailesi ile olan ilişkisini aktarmak için geriye dönüş tekniği içermektedir. Eşinin gazi olarak döndüğü İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yakalandığı hastalıkla ölmesi ve çocuklarının ondan çok uzağa göçmeleriyle kuşu Sarah ile bir başına kalan Alman yaşlı Elfriede Lemmer, mahkûm olduğu yalnızlığa kendini alıştırmış, herhangi bir beklentiden yoksun bir hayat sürmektedir. Hayata karşı umudunu ona geri kazandırarak yaşamında yeni beklentilere sahip olmasını sağlayan ise Korkmaz Ailesi'dir.

Yaşlı kadının mahkûm kaldığı yalnızlık "Geldim Sarah'çıgım, buradayım, buradayım, korkma hazinem." (s.17) ve "Yaşlı kadın kuşuyla yaptığı bu uzun konuşmaları ayırımsamazdı." (s.17)

ifadelerinde açığa çıkmaktadır. Elfriede'nin yapıt boyunca günlük rutinini oluşturan kuşu Sarah'la sohbetleri figürün yalnızlığını kurgulamakta kullanılmaktadır. İnsan doğası gereği iletişim kurmaya gerek duymaktadır ve Frau Lemmer de bu ihtiyacını kuşuyla karşılamayı alışkanlık hâline getirmektedir. “Korkma hazinem” hitap tarzı figürün kuşuna gösterdiği değeri aktarırken bu durum figürün yalnızlığından kurtulma arzusuyla temellendirilmektedir. Kuşun kafeste oluşuysa Elfriede'nin yaşadığı sınırlandırılmış hayatı sembolize etmektedir. Yapıtın ilerleyen kısımlarında kızı Gudrun'un onu yerleştirdiği bu yeni çevreye ne kadar yabancı olduğu toplu taşıma aracı U-Bahn'a binmekten korkmasıyla da yansıtılırken kafes sembolü figürün kendine ve hayatına dair sönen umutlarını, içinde bulunduğu yalnızlığı ve sınırlandırılmışlığı yapıtın başından itibaren okuyucuya aktarmaktadır.

Figürün yapıtın başındaki yalnızlığı çocuklarıyla arasındaki iletişimin yok denilecek kadar az oluşuyla da vurgulanmaktadır. Frau Lemmer “...telefonda konuyu Berlin'e gelmelerinin ertelendiğine” (s.100) getiren kızı Gudrun'dan uzak olduğu gibi torunlarından da bağımsızdır. “Ellerini gözlerini, saçlarını devingenlik içinde tanımadım ki” (s.100) şeklinde aralarındaki zayıf bağı anlamlandırmaya çalışan yaşlı kadının çocuklarından beklentisi toplumdan farklıdır. Apartman görevlisi Herr Ranke'nin “Alman gençliği bitmiş bitmiş. Biz o yaştayken Ostdeutsche Beobachterzeitung'u okurduk. Erkekçe şeylerden, vatandan, düşmanlarımızdan söz ederdik. Bilenirdik. Ya şimdi? Oysa sizinkiler öyle mi, asla... Neyin önemli olduğunu biliyorlar... Sizi yerleştirdiler, güven içindesiniz... İki kere iki dört, bu böyle...” (s.15) ve “Kızınız iyi bir Alman'dır. Saygı duyulacak her şeyi yapıyor.” (s.16) ifadeleri Alman toplumuna özgü “iyi evlat” dinamiğini aktarmaktadır. Onlara göre dinlerine bağlı olmak, verilen örnekteki gibi Nazi propaganda gazeteleri okuyarak devletlerine bağlılıklarını vurgulamak, vatanlarına sadık olmak ve para kazanmak başarılı ve onurlu bireyler olmak için yeterlidir. Bu tanımsa bir matematiksel ifade kadar kesindir. Elfriede

içinse asıl önemli olanın bunlar olmadığı Korkmaz Ailesi'yle iletişim kurdukça meydana çıkmaktadır.

Yapıtın ana uzamı olan Elfriede Lemmer'in de yaşadığı binanın kurgulanışı Alman toplumunun hiyerarşik yapısını yansıtmaktadır. Elfriede Lemmer ise gençliğindeki sorgulama deneyimlerinin başarısızlığıyla yüzleşmiş, dayatıldığı ırkçı bakış açısına katıldığına kendini de inandırmaktadır. Eserin başlarındaki “İşte sonunda onların korunaklı katlarına da çıkmışlardı göçmenler.” (s.13) ifadesinde ailelerin yaşadığı katlar toplumdaki sınıflarını sembolize etmektedir. “Korunaklı üst katlarda” dinine ve milliyetine sadık Alman asıllı aileler yaşarken alt katlara inildikçe “güvensiz ve tehlikeli göçmen aileler” çoğalmaktadır. Elfriede figürünün bu görüşü kazanışı birden değildir, gençliğinde ve evliliğinde maruz kaldığı Nazi sonrası Alman milliyetçi söylemler ve Yahudi düşmanlığıyla şekillenip diğer ırklara da sıçrayan genel ırkçılık anlayışı onu bu evreye sürüklemektedir. Onlara göre onlarla iletişim kurmaya çalışan göçmenlerin “Bu dikkatleri, bu terbiyeleri, onların korkaklıklarından, çekingenliklerinden, cahilliklerinden ötürüydü.” (s.11) ve “Pistiler yabancılar. Konuşmaları bağırmaya denkti. Şaşılacak kadar çocukları vardı. Kadınları erkeklerden kaçırıyordu.” (s.67) Kullanılan sıfat-sözcük sıralamaları göçmenlere karşı yargıyı güçlendirmektedir.

Alışılmış hiyerarşi ve ön yargılarsa Korkmaz Ailesi'yle sarsılmaktadır. Bu durum Elfriede Lemmer'in dönüşümünün başlı başına göç olgusuna değil, göç olgusunun ona getirdiği Korkmazlarla da bağlantılı olduğunu vurgular niteliktedir çünkü hâlihazırda göçmenlerle yaşayan kadının dönüşümü Korkmaz Ailesi'yle olan ilişkilerinin gelişmesiyle gerçekleşmektedir. Figür konuk işçi Korkmaz Ailesi'nin oturduğu kata taşınmasına tepkilidir. Yeni ölmüş, saygı duyduğu Alman komşusunun yerine taşınan aileye karşı ön yargılıdır: “O güzelim adamın yerini bu yabanlar doldurup kalan tüm izleri silecek, boğacaktı. Bu düşünceleri Frau Lemmer'i tıkıyor, yutağını kurutuyordu.” (s.14) cümlelerindeki “güzelim” sıfatı ve “yabanlar” isminin mecaz anlamda kullanılması Frau

Lemmer'in etrafındaki göçmenleri kendisine yabancı ve barbar olarak gördüğünü vurgulamaktadır. Fiziksel değişim toplumsal hiyerarşiyle çatışmanın yanı sıra yaşlı kadının gözünde gereksiz ve korkutucudur.

Elfriede Korkmazlarla tanışmayı kuşu Sarah'nın hastalığına borçludur. Kafesinde kabarmış, gözleri yarı kapalı (s.67) titreyen kuşuna içinde bulunduğu bıkılmış ruh hâinden ötürü hiçbir zaman gezmediği bu yeni çevrede yardım edebilecek herhangi birini aramak için indiği avluda yardımına ilk koşanlar, normalde "göçmen" diye burun kıvracağı, küçük göreceği Korkmaz Ailesi olmuştur. Korkmazların gelişi, Elfriede'nin dönüşümünün öncesinde geliştirdiği benliğine darbe niteliğindedir. Özellikle savaş sonrası kocasının içinde bulunduğu Alman ordusunun yenilgisiyle ona dayattığı ırkçı söylemler hayatını eşine ve çocuklarına adayan Frau Lemmer'in ön yargılı bir bakış açısı geliştirmesi için yeterlidir.

"Değişebileceğini o da ne düşünüyor ne de inanıyordu." (s.21) ve "O uyumlu bir kadın, inanmış bir Protestan'dı." (s.21) cümlelerinde verildiğinin aksine Frau Elfriede'nin Korkmaz Ailesi'nin ona karşı davranışlarıyla hızlı biçimde yumuşaması ve diğer Alman komşularını önemsememeye başlayarak onlarla dost olması, göçmenlere karşı bakışının değişerek dönüşümü deneyimlemesi gençliğinde içinde barındırdığı sorgulamalara dayanmaktadır. Hâlihazırda ırkçılığı ve ayrıştırıcı düşünceleri anlamlandırmakta zorlanması benliğinin dönüşmesini kolaylaştırmaktadır. "Berlin'e geldiğinden bu yana, çevresindekilerin onun gerçek bir Germen güzeli olduğunu söylemelerine de giderek alışmıştı." (s.22) ve "Frau Elfriede güzelliğiyle neyin, hangi önemsemeyle denkleştirildiğini çözemiyor, yapılan açıklamalara da bir anlam veremiyordu. Niçin en çok o Alman'dı?" (s.22) ifadeleriyle figürün bu tutuma karşı tepkisi aktarılmaktadır. Kullanılan retorik soru tekniğiyle dış görünüşünün sonucu maruz kaldığı ayrımcılıktan -pozitif yönlü olmasına rağmen- hoşnut olmadığı vurgulanmaktadır.

Figürün Korkmaz Ailesi'ni kabullenışı, dolayısıyla dönüşümünün kırılma noktası, ise " 'Tanrım beni unutmadığını gösterdin. Şükrederim sana' diye düşünmüştü. 'Bu odaya bence en uygun insanları

getirdin, onların evi ettin.” (s.106) ifadelerinde görülmektedir. Kızları Ümmühan’a “Nar Çiçeği” ünvanını vermesi de bunun bir başka sebebidir. Nar çiçeği cennet meyvesi anlamı taşıırken kutsallığın, bereketin ve yeni başlangıçların sembolüdür. Aynı zamanda her derdin devası olarak görülen nar, umudun ve Türk kültürüyle figürün bağdaşmasını sağlamaktadır. Fûruzan küçük kız üzerinden yapıtın adına gönderme yapmakta ve Alman kadının dönüşümünü bu ifadeyle sembolize etmektedir. “Nar Çiçeği” Frau Lemmer’in dönüşümünü başlatan yapı taşlarından olmanın yanı sıra göçün yarattığı dönüşümün sonuçlarını okuyucuya aktarmaktadır. Dönüşümünün göçle bağdaştırılmasının nedeni ise ona değişime iten Korkmaz Ailesi’ni ona getirenin göç olmasından kaynaklanmaktadır.

Figürün, dönüşümünün sonucunda eskiden hor göreceği göçmenlerle empati kurmaya başladığı görülmektedir. “Tanrım nedir bütün olanlar, diye boşluğa konuşmuştu. Bu güzelim aile... Ne yapılabilir ki?.. Onları nasıl korumalıyım?” (s.159) Korkmaz Ailesi’nin ona karşı tavırlarıyla aralarında oluşan bağın sonucu olarak figür onları kendi ailesi gibi görmeye başlayarak ailenin acısını bile sahiplenmeye başlamaktadır. Elfriede için bu aile artık yabancı değildir, göç sayesinde kendi kurduğu ailesinin yokluğunu doldurarak mahkûm kaldığı yalnızlıktan çıkmazından kurtulmaktadır.

SONUÇ

Bu tez çalışmasında Fûruzan’ın *Berlin’in Nar Çiçeği* adlı romanında göç olgusunun bireylerin dönüşümüne olan etkisi, göç eden ve göç edilen topluma ait iki farklı bakış açısı üzerinden incelenmiştir. Çalışmada göç deneyiminin bireylerin kimlik algısı, aidiyet duygusu ve toplumsal ilişkileri üzerindeki dönüştürücü etkileri ortaya konmuştur.

Yapıt, “Göçün Getirdiği Kimliksel Dönüşüm: Korkmaz Ailesi” ve “Ötekiyle Karşılaşma: Frau Elfriede Lemmer’in Dönüşümü” başlıkları altında ele alınmış ve böylece göç olgusunun hem göç eden bireyler hem de göç edilen toplum açısından yarattığı değişimler karşılaştırmalı biçimde değerlendirilmiştir.

“Göçün Getirdiği Kimliksel Dönüşüm: Korkmaz Ailesi” başlığı altında incelenen Güldane Korkmaz figürü, göç sürecinde kimliğini koruma ve yeniden tanımlama çabasıyla dönüşen bir karakter olarak değerlendirilmiştir. Güldane’nin geliştirdiği savunma mekanizmaları sonucunda eski benliği tamamen ortadan kalkmamakta, ancak yeni sorgulama alanları ve farkındalıklar kazanarak toplum içinde yalnızca kadın kimliğiyle var olabilen, ifadelerini özgürleştirmiş bir bireye dönüşmektedir. Ailenin büyük oğlu Kamber Korkmaz ise göç deneyimini daha farklı biçimde yaşamaktadır. Karşılaştığı ırkçı tutumlar ve ailesinin göçe yüklediği ekonomik motivasyonu anlamlandıramaması, onun daha olumsuz bir dönüşüm deneyimlemesine yol açmaktadır. Kamber’in yaşadığı dönüşüm onu giderek hem ailesine hem çevresine hem de kendi aidiyetlerine yabancılaştırmakta; figür ne Türkiye’ye ne de Almanya’ya ait hissedebildiği bir kimliksizlik ve arada kalmışlık duygusuyla baş başa kalmaktadır.

Göç edilen toplumun bakış açısını temsil eden Frau Elfriede Lemmer ise başlangıçta çevresel baskılar nedeniyle içselleştirdiği ırkçı ön yargılarla göçmenlere mesafeli yaklaşan bir figürdür. Ancak Korkmaz Ailesi ile kurduğu iletişim sayesinde bu önyargılarını sorgulamaya başlayan Lemmer, zamanla aile bireylerinin yaşamlarına ve duygularına ortak olmakta; böylece hem onları hem de kendisini uzamın getirdiği yalnızlıktan kurtaran bir dönüşüm yaşamaktadır.

Sonuç olarak Füzûzan’ın *Berlin’in Nar Çiçeği* adlı romanında göç olgusu, yapıttaki odak figürlerin kimliklerini, aidiyet duygularını ve toplumsal ilişkilerini dönüştüren temel bir unsur olarak ele alınmaktadır. Roman, göç deneyiminin yalnızca göç eden bireyleri değil, göç edilen toplumun üyelerini de farklı biçimlerde dönüştürdüğünü göstermektedir. Bu doğrultuda araştırma sorusu incelenmiş ve göçün figürlerin kimlik, aidiyet ve toplumsal ilişkilerinde belirleyici bir dönüşüm yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Acar,E. (2023). 1960-1965 döneminde Türkiye’den Almanya’ya işçi göçleri. *Troyacademy*, 8 (1), 38-69.
- Füruzan (2025). *Berlin’in Nar Çiçeği*. Yapı Kredi Yayınları.
- Öztürk, B., & Asutay, H. (2019). Füruzan’ın gözünden Almanya: “Berlin’in Nar Çiçeği” adlı eserde ötekileştirme olgusu ve ortak payda. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1).
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç: çeşitleri, nedenleri ve etkileri. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2), 1685–1704.